

Fjeld-Ljom

September 2017

Gratis avis!
Bli medlem av
Pressemuseet
Fjeld-Ljoms
venner!

Amund Spangen:

Femundsbåten

Dampbåten Femund la ut på jomfruturen den 25. juli 1887.

Dampskipsfarten det første år forløp meget heldig. I årsberetningen heter det bl.a.: «Kun en gang maatte dampskibet sløife en tur for uveir og sne-tykke, et bevis for skibets sjødyktighet paa dette stormfulde farvand, liksom for nødvendigheten av et saavidt stort og kraftig skib. — Man var med andre ord godt fornøiet med det «store og kraftige» skib.»

I årsberetningen for 1903 an-

tyder direksjonen for årsmøtet at det snart vil bli nødvendig å bygge et større og sterkere skip. I tømmersepinga, som var den viktigste inntektskilde for båten, ble den i minste laget. I 1905 ble så den første femundsbåten avløst av Femund II. Den ble sjøsatt første pinsedag og døpt av Anne Langen, kona på Langen nordre i Hådalen. Dampskipsselskapet hadde nå to båter i drift. Den nye båten fikk godt skussmål av de sak-

kyndige, solid og kraftig, og vel skikket for sin bruk. Den ble sertifisert for 168 passasjerer, og en besetning på 4. Gam-melbåten kom etter hvert i an-nen rekke. Fra 1909 gikk den noen få år som slepebåt.

Fortsatt går Femund II i rute på Femunden. Den har i løpet av alle disse åra skaffa seg utallige turistvenner, og for distriktets egen befolkning har femundsbåten vært ei livsnerve. Fra og til Femunds-hytta, Haugen, Jonasvollen, Revlingen, Elgaa, Buvika, Sor-ken og Femundsanden, garder og grender rundt sjøen som nesten alle var uten veiforbin-delse til rundt 1950 — var det femundsbåten som i sommer-halvåret frakta varer, folk og fe og var kontakten med verda utafor.

I åras løp har alle forhold endra seg. Turismen har blitt ei betydelig næring, og det er først og fremst i den sammen-hengen at vi har gleda av å oppleve den gamle båten på sine daglige turer mellom an-løpsstedene langs sjøen.

Kilde: Amund Spangen: Fe-mundsbåtene. Utgitt av Fæ-mund 2004.

Rørosbanken med stor gave

Rørosregionens økonomiske klippe og superjubilant Røros-banken - 175 år i år — har gitt Pressemuseet Fjeld-Ljoms venner en storslått gave. Banken bevilger 35.000,- til vårt arbeid med å dokumentere avisen strev med tilværelsen i 1960-70 åra. Dette betyr at viktige og interessante opplysninger knyttet til siste års virksomhet i tradisjonelle Fjell-Ljom, kan reddes og formidles for ettertida. Det er en viktig del av lokalavisenes og regionens historie.

Avis i margin.

Rørosmartnan 2017

Den 22. februar i 2017 så jeg det var lys i Fjeld-Ljom sitt avis hus ved Hitterelva. Mange ganger har jeg gått forbi og kikket inn i vinduenene og kjent på døra i håp om å komme inn. I år var lykken med meg og døra åpna seg og trykksvertelukta møtte meg. Hørte settemaskinen som dunka og så flere karer som jobba intenst på setteriet. Det viste seg å være Jens Hystad og Carl Petter Løken som satt midt opp i settemaskinen på jakt etter et problem og Ragnar Løkken som laget overskrifter på Lud-lowen, mens Torbjørn Torgersen var klar ved trykka. Stemningen var spent og alle arbeidet for at avisa skulle gå i trykken. Midt i arbeidet snakket alle litt med meg og var vennlige.

Min barndom

Slik husker jeg min barndom i avisen Telen på Notodden. Jeg ble født i 1955 og bodde med tre eldre søsken: Marit; Ola og Eli og min mor Bergljot over redaksjonen. Løp jeg gjennom bakgården kom jeg til setteriet

Ragna og Ola Storeng

og trykkeriet. I min hukommelse var jeg velkommen overalt i avisen. Min bestemor Ragna Eliassen Prytz fra Røros og 6 av

hennes barn arbeidet i avisen sammen med andre ansatte fra jeg var født i 1955. Jeg var aldri Over til side 2

—Ikke bare å knipse!

Sjøl med så fint utstyr, var det ikke bare å knipse.

Store endringer har skjedd også i redaksjonell produksjon. Og størst er kanskje endringene når det gjelder bilder, om man sammenligner 1970-tallet med i dag.

I Fjell-Ljom på den tiden hadde redaktør og journalist ett kamera på deling. Dette var et såkalt tøyd speilreflekskamera. Filmrullen som ble satt i kameraet rommet 12 bilder, med negativ i størrelse 6x6 cm.

Det var selvsagt ikke noe digitalt display hvor man kunne se resultatet så snart bildet var tatt. Det fikk man først et inntrykk av etter at filmen var framkalt.

Mer enn en journalist har opplevd å komme hjem fra oppdrag, og finne ut at det som var på filmen ikke kunne brukes. Noen ganger kunne man til og med glemme å sette film i kameraet.

Når man kom inn fra oppdrag ute, gjensto jobben i mørkerommet. Først ble filmen framkalt, gjennom tre forskjellige kjemiske bad. Etterpå ble den hengt til tørk, og først da fikk man et inntrykk av om man hadde truffet med eksponering og fokusering.

Den tørre filmen ble så tatt med tilbake til mørkerommet og lagt i forstørrelsesappara-

tet. Størrelse og utsnitt kunne justeres, og så ble papiret belyst gjennom negativet. I framkallerskålen trådte bildet fram. Så gjensto ytterligere et par kjemiske bad og skylling, før bildet kunne henges til tørk.

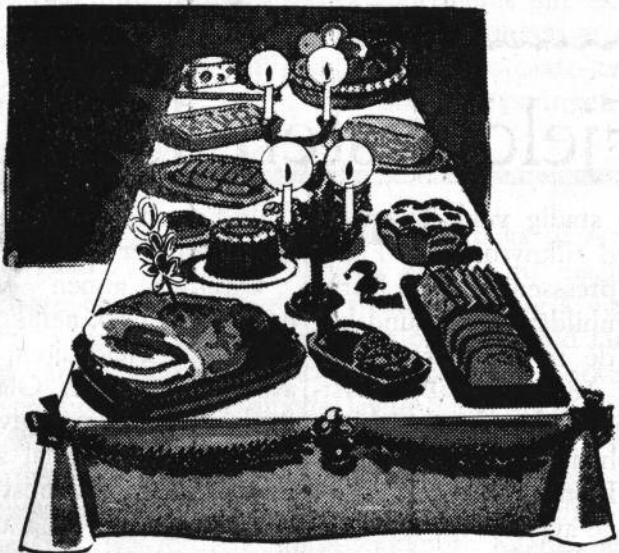
Det ferdige bildet ble lagt i en klisjemaskin, og endelig kunne bildet, i form av plastklisje, bringes til teknisk avdeling for montering på siden.

Det var sannelig ikke bare å knipse i vei på den tiden.

Jan Erik Øvergård

Bergstadens Hotel

anno 1897

Sett av ei helg i oktober eller november og nyt lokalmat på Bergstadens Hotell.

Du kan fråse i de lekreste retter og råvarer knyttet til gourmetopplevelsene

Gård - Samisk - Fugl & Fisk og Vilt

Flere opplysninger: Tlf. 72406080 eller
www.bergstadenshotel.no

Vi trenger flere gode venner av Pressemuseet Fjeld-Ljom!!!

Pressemuseet

Fjeld-Ljom.

I redaksjonen:

Ragnar Løkken - Per Hvamstad

Teknisk produksjon:

Jens Hystad — Ragnar Løkken — Torbjørn Torgersen

Karl Ole Solli — Rudolf Olsen — Arne Wold

Gunnar Tronesvold — Bjørn Eriksen — Torbjørn Eng

Arvid Rotbakken — Ane Thon Knutsen — Tor Hermansen

Carl Peter Løken

Bidrag fra:

Ane Thon Knutsen — Mette Storeng

Jon Høsoien — Amund Spangen — OIa Jonsmoen

Per Oskar Andersen — Jan Erik Øvergård

Klisjeer: Kemigrafia.no Per Oskar Andersen

Sats og trykk:

Pressemuseet Fjeld-Ljom

En egen trykkpresse

Originalt linosnitt av Ylve Thon.

Ane Thon Knutsen er utdannet grafisk designer, stipendiat ved Kunsthøgskolen i Oslo og sannsynligvis eneste kvinne i Norge som setter og trykker bøker selv.

Hun er det yngste medlemmet av dugnadsgjengen ved Fjeld-Ljom og møter håndverket fra den andre siden av den digitale revolusjonen. Gjennom sin forskning hevder Thon Knutsen at setting endrer hvordan man forholder seg til en tekst, ved at den manifesterer seg som objekt. Hvert ord har en vekt og et rom som står i forhold til en helhet. Hun hevder at denne taktile opplevelsen av ord som objekt preger tekstens innhold, og har preget blant annet Virginia Woolf som forfatter.

I våres bygget hun et trykkeri i sin egen kjeller. Trykkeriet tok hun i bruk på dagen 100 år etter at Virginia Woolf kjøpte sin egen trykkpresse, og startet The Hogarth Press med sin mann, Leonard Woolf, i 1917.

«Om jeg lette etter Virginia

Woolf eller om hun fant meg, er jeg ikke sikker på. Men det kan være naturlig å begynne med historien om den selv lærte settersken Virginia Woolf.»

Slik begynner boken Ane laget til hundreårsmarkeringen av The Hogarth Press. Den ble utstilt ved University of Reading og er en del av markeringen. I tillegg har den blitt presentert på Kunsthøgskolen i Oslo og Offprint/Tate Modern i London.

Boken er et essay i dialog med Woolf om boktrykk, feminisme og det å være mor og kunstner samtidig. Den er illustrert av billedkunstneren Ylve Thon (Anes søster). At Ylve skulle illustrere ga seg selv, siden Woolf søster, Vanessa Bell illustrerte hennes bøker.

Boken er satt, trykket og bundet av Thon Knutsen i et opplag på 25 stk. og selges for 840 kr. stk. En engelsk digitalt satt og printet oversettelse i opplag på 100 stk. selges for 200 kr. stk. Bøkene kan kjøpes ved å kontakte Ane på epost anethonknutsen(a)gmail.com

Kvikne-madonnaen må fram i lyset!

At Kvikne kirke er ei perle og den fremste i sitt slag, er en kjent sak. Kirka ble bygd på kongelig ordre fra Kristian 4. i 1652.

Kirka ble etter forholdsrikt utstyrt og innredet og har dessuten gjennomgått mange opprustninger, og framstår som det fremste klenodiet på Kvikne, byggverket og interiøret

samlet, men også enkeltgjensstander.

I interiøret er det også gjensstander som går lenger tilbake i tid, til den gamle stavkirka. I våpenhuset er det oppbevart planker med innrissing, inne i kirka står Kristusfiguren fra 1180. Tidligere hadde kirka også en Madonnafigur med Kristusbarnet på fanget. Madonnafiguren var nok overført fra stavkirka, men hvor den var plassert i nåværende kirke er usikkert.

I 1849 startet Anders Rambech Knoff bygging av kapellet på Vollan. Byggeperioden gikk over mange år, men etter hvert tok arbeidet med innredninga til og kapellet ble rikt utstyrt.

Det er en kjent sak at det ble hentet en del gjensstander og bilder fra Kvikne-kirka, deriblant også Madonnafiguren. Det kan tolkes som at den ikke lenger hadde noen framtredd plass i kirka. Vi vet dessverre heller ikke hvor den var plassert i kapellet.

Det vi vet er jo at bygginga på Vollan var for omfattende, Anders Rambech Hoff måtte overdra garden til broren Richard Knoff, seinere måtte også han selge garden. Johannes Sand kjøpte Vollan og kapellet ble gradvis demontert, og brukt som stue og spisesal for utenlandske fisketurister. På et bilde fra den tida ser vi ikke Madonnafiguren.

Oppkjøper L. Haavelsrud fra Fagernes kjøpte store deler av inventaret, deriblant også Madonnafiguren. En kan undres over at den ikke ble tilbakeført til kirka. Haavelsrud hadde tydeligvis gode kontakter, så Madonnaen kom etter hvert til Universitetets oldsaksamling, nå Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo. Det skjedde i 1919.

Etter noen år ble den imidlertid brukt i en transaksjon mellom Oldsaksamlinga og Mailhaugen, som også hadde flere Madonnafigurer, deriblant en svært fin en som Oldsaksamlinga gjerne skulle hatt i sine samlinger. En byttehandel skjer, Madonnaen fra Kvikne kommer til Lillehammer og har seinere hatt tilholdssted der.

Dette er en gjenstand vi gjerne skulle vite mer om. Professor Johan Meyer gir en begeistret omtale i Kvikneboka, og antyder at den gamle stavkirka opprinnelig var godt bygd og utstyrt med interiør hentet «fra tidens fornemste kunstverksteder i Nidaros».

Figuren er skåret i eik og framstilt som liknende figurer fra samme tid. Størrelsen er be-

skjeden, Madonnafiguren er i underkant av 50 cm, mens stolen med baldakinen til sammen er ca 70 cm. Hele figuren er overmalt, madonnaens kjortel er rød, Kristusbarnet i blått, men det er spor etter opprinnelige farger på krittgrunn.

Nå gjelder det å finne ut mer om Madonnafiguren, hvem og hvor er naturlige, men vanskelige spørsmål, det samme gjelder vel posisjon og plassering i kirka og seinere i kapellet. Kvikne-madonnaen er i alle fall et viktig klenodium for Kvikne og må mer fram i lyset.

Kvikne-madonnaen blir en viktig inspirator i det videre arbeidet som Stiftelsen Vollen Gard gjør for å reetablere kapellet med interiør og få fram den gamle pilegrimsleia som vi veit gikk over Kvikne. For pilegrimer som kom over Kvikne var den gamle Kvikne-kirka med Madonnaen og Kristusbarnet et viktig delmål på veien til Nidaros.

(Kilder: Kvikne. Ei bygdebok av Olav Trygve Hagen, Oslo 1952. Fotografi og opplysninger fra Sandvigske samlinger, Lillehammer.)

Per Hvamstad

Uten frivillige stopper museums-Norge!

I løpet av de siste dagene i august er det ny aktivitet og samling i avishuset ved Hyttelva. Folk og maskiner er igjen i sving for å trykke avis på gammelmåten med blytsats. Det gamle avishuset syder av aktivitet.

Dette er for øvrig andre samlinga og andre utgaven av Fjeld-Ljom i 2017. Også under Rørosmartnan ble det trykt og utgitt avis med stort hell.

Til høstens samling kommer 15 frivillige dugnadsarbeidere, mange har lang veg, med Namsskloppet, Stord—Mysen som ytterpunkter, forsterket med lokale støttespillere. Disse 15 arbeider i snitt tre dager, det nærmer seg 300 timer.

Dette er innsatsen som skal til for å få avis klar til trykk og produksjon og sikre at den er på Gata i løpet av fredag kveld. I forkant har redaksjonen forberedt stoff og lokale krefter på Røros har begynt settinga, slik at en skal ha litt å gå på om det skulle oppstå problemer med maskinene. Enhver med litt kjennskap til timeprissatser kan beregne verdien av innsatsen.

Når en skal gi ut avis på gammelmåten — gjenskape et levende avismiljø — er det mye som skal klaffe. Vi må ha et gammelt avishus med teknisk utstyr og en dugnadsgjeng som kan faget og kan operere maskinene. Det er nettopp det Røros og Pressemuseet Fjeld-Ljom har, og som gjør oss unike.

Dugnadsgjengen, som har fungert innpå 30 år, har sørget for å ta vare på både det tekniske utstyret og de faglige ferdigheter som skal til for å kjøre, operere, maskinene. Det er imidlertid en kjensgjerning at i løpet av 30 år har både dugnadsgjengen og maskinene blitt eldre.

Nettopp for å få flere dugnadsarbeidere og sikre nødvendig kunnskap og erfaring, har vi gjennomført opplæringsprosjektet i samarbeid med Norsk Handverksinstitutt SIKA Lille-

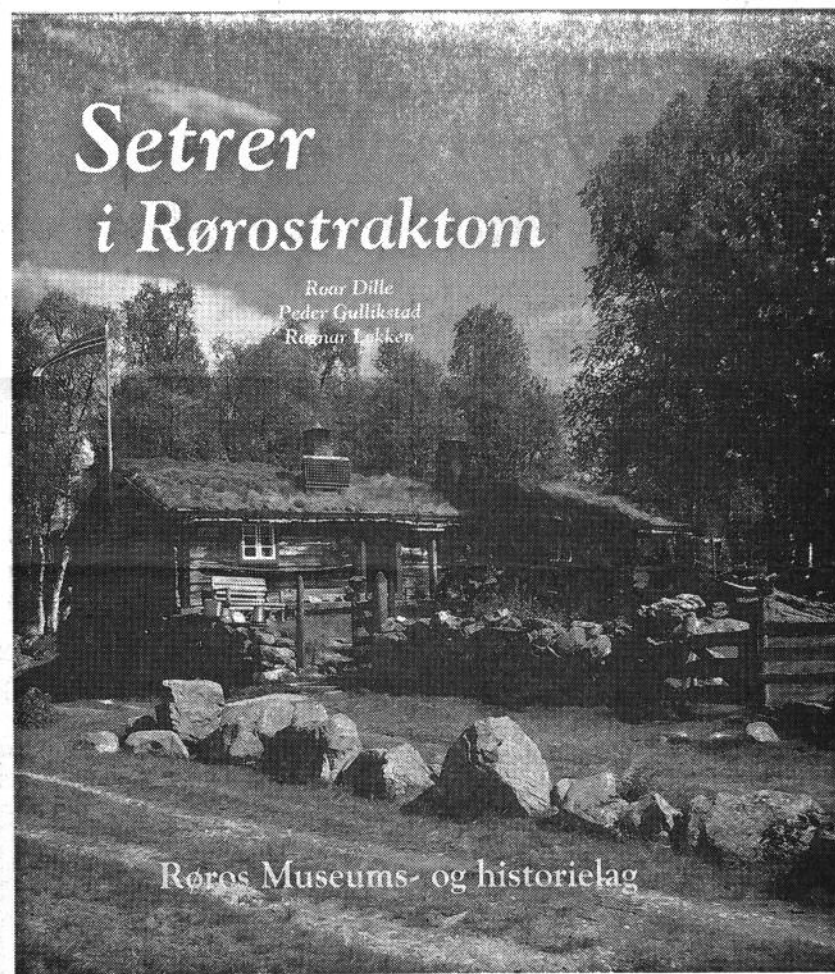
hammer. Fire personer ble med på et opplegg over flere år. Opplegget skapte interesse og omtale, så et tilsvarende antall dugnadsarbeidere har kommet i tillegg. Disse frivillige dekker ulike sider ved produksjonen — handsetting, settemaskiner og trykking. Siste tilvekst er produksjon av klisjeer, også et fag og ferdighet som er i ferd med å gå i glømmeboka.

Dugnadsgjengen arbeider gratis, men skal sjøisagt ha reise og opphold dekket. Uten midler fra John Solheims fond, spesielt opprettet til det beste for gamle Fjeld-Ljom hadde det ikke vært mulig å gjennomføre så omfattende virksomhet.

Dugnadsgjengen utstråler hengivenhet til den gamle teknologien, holder gammel fagkunnskap og maskiner vedlike, dessuten et spesielt sosialt miljø med en egen stemning, i en blanding av hektisk arbeid, surrende maskiner, med en odør av svette, olje og blylukt, med tid til samtale, kaffe og muntre innslag. Avishuset er et unikt teknisk og intellektuelt kulturminne.

Aktiviteten i avishuset skir i samarbeid og forståelse med eieren av huset, Stiftelsen Rørosmuseum, og for alteren, Museene i Sør-Trøndelag (MST), avdeling Røros. Et samarbeid som fungerer bra, med gjensidig respekt og forståelse, men som også må vedlikeholdes og styrkes. Uten dugnadsgjengen og venneforeningen, hadde ikke eier og forvalter hatt mulighet for å vise et aktivt fungerende avishus med blyteknologi.

Sentralt blir det også snakket mye om verdien av frivillig innsats i musums- og kulturvernarbeidet. Det er akseptert at uten slik innsats vil museums-Norge stoppe opp. Da må en også forvente at den praktiske innsatsen blir verdsatt og kan utløse økte overføringer fra Staten til det lokale og regionale museums- og kulturvernarbeidet.

Fjeld-Ljom**-norges eneste blytunge avis!!****Fjell-Ljom**Bestill et abonnement
av nåtidens **Tlf. 72 40 65 90****Fjell-Ljom****Setrer
i Rørostraktom**Roar Dille
Peder Gullikstad
Ragnar Løkken

Røros Museums- og historielag

Boksuksess om setrer i Rørostraktom. Første opplag på 800 er utsolgt. Forfatterne, Roar Dille, Peder Gullikstad og Ragnar Løkken arbeider med nytt opplag. Boka utgis av Røros Museums- og Historielag. Følg med!

Fjeldposten 130 år

Vi får stadig vekk hyggelige gaver med tilknytning til Fjeld-Ljom og presssemiljøet på Røros John Brynhildsvoll, Fetsund har gitt oss de to siste årgangene, 1886 og 1887, av «Fjeldposten», solid innbundet, med påskrift Johan Langen (Redaktør af Fjeld-Ljom i parantes). Det var i denne avisen «vår trykker» Olaf Olsen Berg startet sin karriere. Avisen ble gitt ut «Paa et Interessentskabs Forlag trykt af P. A. Lystad». Siste nummer av

Fjeld-Posten var julenummeret, 22. desember 1887.

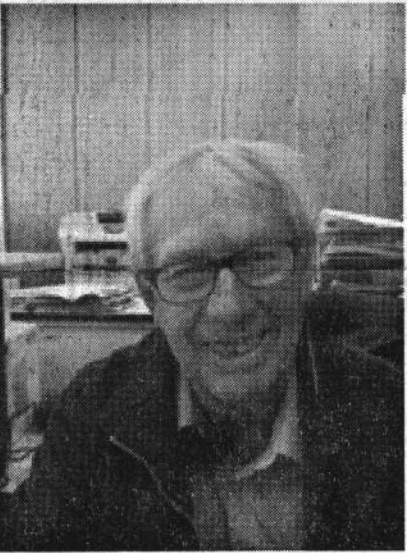
Også en annen «Fjellpost» har dukket opp, nemlig fra 1978 utgitt av Fjeld-Ljom, redigert av redaktør Jens Olai Jensen, med Berkåk som utgiversted og Rennebu og Oppdal som dekningsområde. Fjellposten var et av flere forsøk på å utvikle og styrke grunnlaget for venstreavisen Fjeld-Ljom, men fikk ikke lang levetid.

Det går mot vinter, kalde dager og mørke netter. Avishuset går også inn i vinterdvaler. Men kikker en godt etter og er i den rette stemningen kan det hende det skjer litt forskjellig der, ikke mins tom natta, særlig i stjerneklare netter med måne og mange kuldegrader er det muligheter. I alle fall har kunsteren Kjell E. Midthun oppdaget at nissene holder til i Avishuset og har stor aktivitet. Han har fått dem ned på papiret og kommer med utstilling. Lørdag 9. og søndag 10. desember er det utstilling av tegninger i Avishuset ved Hyttelva. Hvorvidt nissene om natta setter i gang produksjon av bilder er noe uklart, men det mangler ikke på teknisk utstyr.

Fjeld-Ljom med egen klisjeprodusent!

Av Per Oscar Andersen, eier av Kemigrafia klisjeanstalt

Inntil 1980 tallet ble de fleste boktrykk-klisjeer etset med salpetersyre i sink. Sink-platene egnet seg ganske godt til bok- og avistrykk fordi metallet var «passe» hårdt og tok til seg, og slapp trykksverten, på en god måte.

Frem til begynnelsen av 70-tallet brukte avisene ofte bly-avstøpning av en pappmatrise som var preget av en klisje. Pre-ingen av pappmatrisene krevde stort trykk og ganske høy varme, og metall-klisjeene var særlig godt egnet for dette formålet.

På slutten av 70-tallet installerte Kemigrafia AS i Oslo en av de første maskinene i Norge for fremstilling av klisjeer i polymer.

Polymeret er en lysømfintlig substans som herdes med lys, og det uherdte kan vaskes ut og oppløses i vanlig vann. Dette var en miljø-revolusjon, og produksjons-prosessen erstattet etterhvert den syreskadelige klisjefremstilling.

Belysningen må være svakest mulig av hensyn til best mulig trykkgjengivelse, dog så sterk at polymeret blir skikkelig herdet. Belysningen er således ulik for de ulike plate-kvalitetene.

Etter belysningen skal pla-

tene vaskes ut. Vanntempera-turen må tilpasses de enkelte platekvalitetene og ligger stort sett mellom 25 og 35 grader Celsius. Vanlig utvaskingstid er mellom 4 og 7 minutter. Til slutt må platene herdes. Først med varme og deretter med lys. Temperatur og tid må tilpasses platematerialet.

Kemigrafias platemaskin for polymerklisjeer opp til format A3. Denne maskinen er forsatt i daglig drift.

Johan Falkberget:

Dikterhøvdingen, journalisten og samfunnsmennesket lever fortsatt

Det er 50 år siden Johan Falkberget døde men han er i aller høyeste grad levende som forfatter. Bare siden i fjor er det kommet ut åtte bøker om Falkberget og hans liv og diktning, samt en bok av Falkberget.

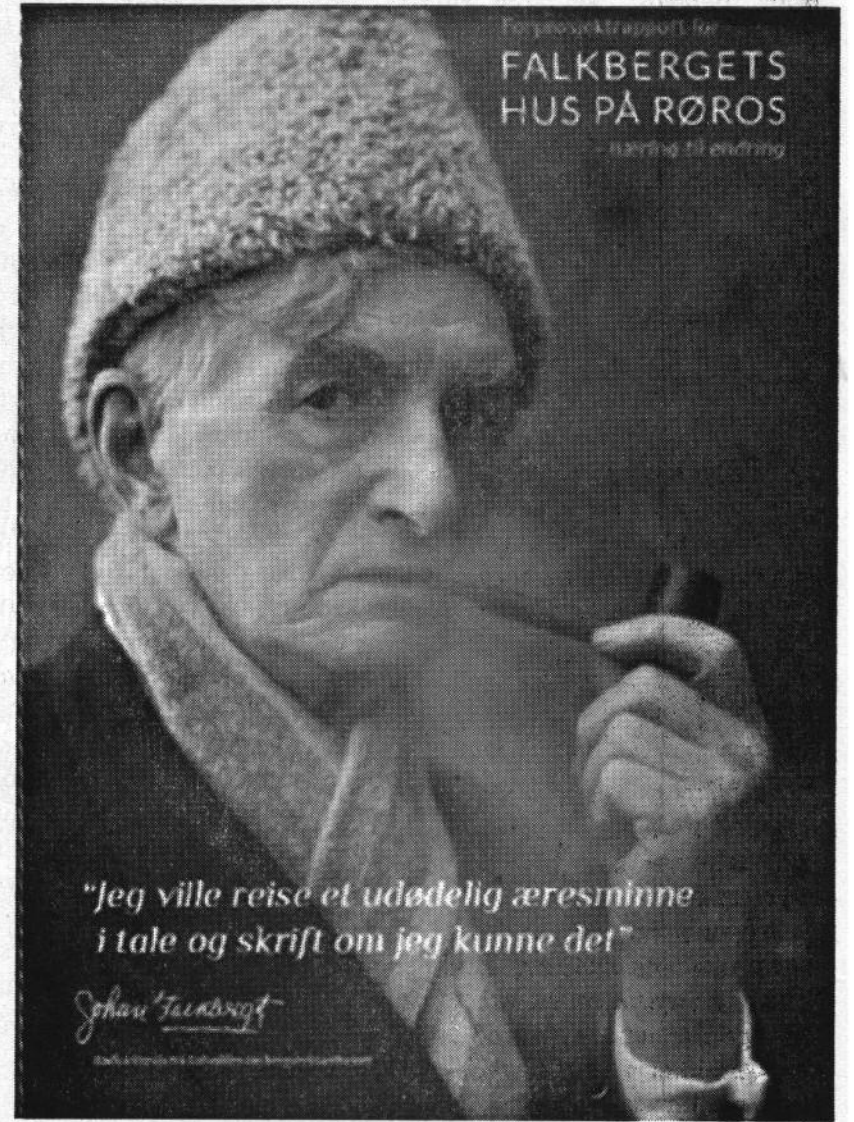
Det siste skyldes at Eiliv Grue, i samarbeid med Carl Lauritz Lund-Iversen, har samlet inn bortimot 170 dikt, trykt en gang i aviser, blader og tidskrifter mens Falkberget levde, men senere mer eller mindre glemt. De er nå kommet i bokform, Samlede dikt, sammen med de opprinnelige diktene i hans eneste lyriksamling fra før, Vers fra Rugelsjøen og andre dikt.

I tillegg har det i løpet av det siste året, som vanlig, vært flere foredrag, teateroppsetninger, seminarer, skoleforestillinger og andre arrangementer der Falkberget har stått sentralt.

Falkbergets Hus

Siden i fjor sommer er det også blusset opp en diskusjon om hvordan Røros skal forvalte arven etter Falkbergets liv og virke. Bakgrunnen var et forprosjekt som ble lagt fram om et Falkbergets hus elle senter på Røros. Det igjen var et resultat av en landsomfattende underskriftaksjon for å få etablert et slikt sted og et vedtak i Røros kommunestyret i 2013 om å se på muligheene for en samlokalisering av et nytt folkebibliotek og et Falkbergetsenter i Røros sentrum.

Forprosjektet ble lagt fram i fjor sommer, men på grunn av at kommunen var på den såkalte ROBEK-lista ble alle nye, større investeringer stilt i bero. Dermed kom et felles opplegg i utakt, men nå er kommunen på vei ut av denne lista og Røros formannskap har vedtatt at det skal utarbeides et forprosjekt for et nytt folkebibliotek. Rådmann Bernt Tennstad har åpnet for at det kan skje i tett samarbeid med opplegget for et Falkbergets Hus. Han regner med at bibliotekutredningen kan være klar til politisk behandling før sommerferien neste år.

"Jeg ville reise et udelig æresminne i tale og skrift om jeg kunne det"

Forprosjektet som ble lagt fram i fjor sommer.

Samarbeid

Ledelsen i Falkbergets venneforening, Falkberget-Ringen og i aksjonen for Falkbergets Hus regner med at de blir tatt med på råd underveis. I forprosjektet til Falkbergets Hus blir det da også understreket at det er kommunen som sitter med det avgjørende ordet om det skal bli en samlokalisering, og hvor det skal skje. Det er enighet om at det må skje i Røros sentrum, men det er langt fra avgjort om det blir i eksisterende bygg eller om det skal bygges helt nytt.

Uansett beliggenhe og samarbeidsformer; det viktigste for gruppa som har arbeidet med forprosjektet er at et Falkbergets Hus ikke skal by på et passivt museumsopplegg, men med interaktive tilbud vise hele bredden i Falkbergets liv og virke, ikke bare som forfatter med problemstillinger og menneskeskildringer som både universielle og dagsaktuelle, men like meget

som det engasjerte samfunnsmennesket han var, både som riks- og lokalpolitiker, som forsker og historiker, som motstandsmann under den siste verdenskrigen og som debattant og journalist i dags- og ukepresse.

Fjell-Ljom

Og her blir nok ikke glemt hans spesielle forhold til Fjell-Ljom, avisa som trykte hans første fortelling, noe han aldri glemte. Det gjorde at han ikke bare fortsatte å skrive, nesten så lenge han var skrivefør, og de i Venstreavisa; sjøl om han var en Arbeiderpartimann, men som også gjorde at han stegget inn som medredaktør et par-tre år for å få avtisa i gang igjen etter at den var stoppet av nazistene under krigen.

Også gjennom en slik presentasjon i Falkbergets Hus, lett tilgjengelig året rundt, kan Falkberget fortsatt å leve.

Jon Høsoien

Fra side 1. Rørosmartnan...

i barnehage og det første jeg lærte var å være stille og grei til avisa var i trykken og sendt med toget og posten, vanligvis i tolv-tiden. Da gikk ansatte ut i bakgården og tok seg en royk- og latteren satt løs.

Tidlig fikk jeg ferdigbrettete aviser av min tante Ingrid fra pressa og løp bort med de i redaksjonen.

Helt ferske aviser er det noe eget å holde i. Seinere fikk jeg sitte ved siden av Ingrid og pakke inn aviser i små bunker som skulle sendes rundt omkring. Så var jeg ærendspike på «Løkka» og hadde med lapp og handlet pipetobakk og andres nødvendigheter.

Mine frynsegoder i oppveksten var gratis sirkusbilletter og tilgang på aviser til salg. Jeg stod utenfor porten på Hydro og solgte inn på kafeer og tjen-te mine første penger. På min fars kontor kom Arnando. Han

viste korttriks til far og meg og det kjentes litt magisk. Det var sjelden kjedelig å være i avisen. Min onkel Harald Haugerud tok meg med på mørkerommet og lagde bilder med meg.

Bestemor Ragna Prytz

Da jeg ble født var tre av mine besteforeldre døde. Min bestemor Ragna levde og jeg møtte henne vær dag i avisen. Hun satt alltid ved et skrivebord i redaksjonen mellom min tante Bella (bokholder) og min far (redaktør). Jeg har alltid hørt at hun i sin ungdom jobbet i Fjeld-Ljom.

Og at hun og min bestefar Oia Storeng reiste sammen fra Røros til Notodden i 1905. Min bestefar var da skriver i Fjeld-Ljom. På Notodden startet de avisa Teledølen sammen. I 1916 solgte de avisa og dro tilbake til Røros. Der bode de noen år på Kalvhagen med Ragnas foreldre Rasmus Eliassen Prytz og Karen Didriksdatter Sevatdal på nordre Rørosgard. I 1928 reiste

Ola og Ragna tilbake til Notodden og startet avisa Telen som ble solgt ut av familien i 1979. Sammen fikk de 7 barn, og Gyda Kvikne (født 1881) hadde sin Storeng lever og er 89 år og bor i Asker.

Bestefar Ola Storeng

Min bestefar Ola Storeng fra Kvikne (født 1881) hadde sin første jobb som skriver i Fjeld-Ljom. På Røros ble han kjent med min bestemor Ragna. De giftet seg i 1904 og fikk sin første datter Alvild i 1905 på Røros.

I følge en folketelling var Ola Storeng en periode redaktør i Fjeld-Ljom og Ragna bokholderske. Ola døde før jeg ble født, men siden min barndom var i avisen har jeg minne etter historiene jeg har hørt om han. Og jeg har flere innbunne utgaver av avisen Telen i nitt hjem i Valdres. Hans gamle skrivemaskin har jeg også. Min far Erling sa at barna til Ola måtte arbeide og det ble da slik at min onkel

Ørnulf var setter, min onkel Tore trykker, min tante Alvild skrev og leste korrektur, tante Ingrid pakket posten, tante Bella bokholder og min far redaktør. Min far var den eneste som fikk barn og vi vokste opp i en storfamilie som ale arbeidet i avis.

Røroskultur

I barndommen kom slektninger fra Røros på besøk og jeg husker særlig tante Petra (kona til Karl Sigurd Prytz). Hun skapte alltid så god stemning og danset Rørospols i bestemors stue. Og det var snakk om Johan Falkberget og andre. For meg var det stort da jeg for tre år siden fikk være med og danse Rørospols på åpningen av martnan og en 1. mai gikk til Johan Falkberget sin gravstein. Jeg følger jeg er hjemme på Røros og har lyst å reise dit igjen.

Hilsen ett av Ola og Ragna sine fem barnebarn:

Mette Storeng

En bank for lokalsamfunnet

Det har den gjort på en måte som har hatt stor betydning for utviklingen av lokalsamfunnet i alle disse årene. Uttallige er de lokale lag, foreninger og organisasjoner som har fått økonomisk støtte, en støtte som utgjør prosjekter som Verket og Storstuggu hadde knapt nok blitt realisert uten bankens generøse støtte. At både Fjeld-Ljom og Fjell-Ljom også har hatt glede av banken i 131 av bankens 175 års virksomhet, er ikke uventet.

I mai var det 175 år siden

Røros Sparebank ble stiftet. Det er dermed den eldste institusjonen som fortsatt er i drift her på Sta'a. Rett nok har den skiftet navn til RørosBanken, men det er mer kosmetisk enn reel endring av virksomheten. Den er også en av de eldste sparebankene i Trøndelag og ble opprettet for blant annet å «fremme sedelighet, flid, orden og sparsommelighet», i tillegg til at lokalsamfunnet, både innbyggere og næringsliv, skulle nyte godt av bankens virksomhet.

Nøkkelen til giverglede

av Ola Jonsmoen

Når telefonen ringer og personen som spør etter meg med alle fornåm, inkludert eitt som aldri er i bruk, veit eg straks det er ein organisasjon som er ute etter pengar. Den som ringer prøver å gjere seg familiær med å spørre korleis de står til i Alvdal.

Når eg svarar takk bra, undrast telefonpersonen om veret er brukande og er så fornøgd med opphaldsvær at han tilbyr meg lodd til favorpris. Det er heil regle av hjelpetrengande organisasjonar som appellerer til mi medkjensle med småprat som hjarteopnar.

Eg veit ikkje om måten eg reagerer på er typisk for folk som blir oppringt med spørsmål om pengebidrag, men meg gjer det irritert, og av og til når den som ringer ikkje er villig til å avslutte praten blir eg nesten sint. Det hender eg svarar uhøfleg og er på grensa til å fremstå som ein ufordragelig og gjerrig Ola Nordmann.

Tida må være inne til å fine ein ny måte å be om pengar på. Dessverre har eg ikkje salgspsykologisk innsikt nok til å hjelpe organisasjonane med ein treffsikker handlingsplan. Men om eg kan seie det kvardagsleg, trur eg dei ville vekke større

medkjensle og såleis resultere i fleire og større bidrag om telefonseljaren gjekk rett på sak. Den som gjorde det, utan smiskande godord, ville iallfall få ja svar av meg.

Ein skulle kanskje kune tru det er hyggeleg med godprat i telefonen men sjøl eldre - det er vel helst dei telefonpratarane meiner å treffe heime - er jamt vetuge folk på nivå med gjennomsnittsnordmannen. Kan hende finn vi oss i meir tomprat enn travle aldersgrupper, men vi er likevel ikkje letturtur. Og eit poeng er vesentleg: det skal gjere godt å gi, ikkje noe folk gjer med uvilje, ja beint ut sagt motvilje. Kan hende er vi vel sjølnøgd og treng påminningar om at ikkje alle har det like godt som oss. Dermed er det ikkje sagt at vi treng overtalast med lokkande ord via telefonen. Vi veit det alltid fins folk som treng vår omsorg og hjelp. Det er vond kunnskap at millioner av menneske lever i kvardagar som strir med alt vi reknar som minimumsvilkår for fullverdig liv. I slik samanheng er givarglede er ei sann glede. Men fri oss for telefonstormen av tomprat. Faren ved det er at vi endar som nærsynte egoistar og berre ofrar pengar på den eller dei organisasjonane som har appell til vår eiga helse.

På tide å fullføre:

Komplett pressemuseum med istandsatt andreetasje

Pressemuseet Fjell-Ljom er et unikt historisk minnesmerke, og takket være en oppofrende dugnadsgjeng, et svært så levende kulturminne.

For at Pressemuseet skal bli komplett, er det nå på tide at man også gyver løs på istandsetting av andre etasje, der ekspedisjon og redaksjon holdt til fram til 1974.

Arbeidet er allerede startet, med første utkast til en plan for det som bør gjøres. Nå ligger ballen hos museets eiere, og andre som kan bidra med midler til istandsetting.

Undertegnede trakkert sin første famlende skritt som journalist i lokalpressen nettopp i disse lokalene. Som en uerfaren og uskolert ung mann på knappe atten år, kom jeg inn i redaksjonen og fikk den første opplæringen av redaktør Jens Olai Jenssen.

Nå, godt over forti år senere, har jeg hatt anledning til å gjennomgå de gamle lokalene, sammen med nestor fra Fjell-Ljom, Einar Galaaen. Han er en ekte rørosing, og gikk gradene i Fjell-Ljom både som avisbud, regningsbud, kontorassistent, journalist og redaktør.

ematerialet er gjort tilgjengelige som klipp på Youtube (søk på Pressemuseet), og også på museets egne hjemmesider.

En redigert versjon foreligger som egen film på ca. 30 min. lansert under Pressemuseets og avisen Fjell-Ljoms felles jubileum i 2016, under tittelen «Ljomen fra fjellet»

KONKRETE TILTAK

I vårt notat til styret for venneforeningen til Pressemuseet, kommer vi med flere konkrete omføres, med sikte på å gjøre forslag til tiltak som bør gjennomføres ved elva til et komplett pressemuseum.

Svært mye av det utstyret som ble brukt både i ekspedisjon og redaksjon, er fortsatt intakt og bevart. Det var da heller ikke så avanserte ting. Det ble benyttet manuelle skrivemaskiner, og det manuelle telefonapparatet som var et viktig arbeidsverktøy, finnes også der.

I ekspedisjonen er det bevart to av de gamle adresseringsmaskinene som ble brukt ved utsendelse av avisene. Likeledes det gamle abonnentkartoteket. Istandsetting av ekspedisjon og kontorer for redaktør og journalist vil ikke innebære noen store kostnader, det handler mest om rydding.

KJEMI OG MØRKEROM

En større, men viktig utfordring, er å gjennskape det gamle mørkerommet der ble filmer framkalt og bilder kopiert, før de gikk i klisjemaskinen som sto like utenfor mørkeromet. De ferdige plastklisjene ble levert ned til teknisk avdeling og montert på sidene der (som de gjør med museumsavisen i dag). Mørkerommet ble revet da andre etasje ble omdisponert til annen bruk, men vi mener det

Jens Olai Jenssen (t.v.) var siste redaktør ved kontorpulten i de gamle redaksjonslokalene som nå er pressemuseum. Erling Sven Busch var på den tiden redaktør i Arbeidets Rett. Siden har også han vært redaktør i Fjell-Ljom.

vil la seg gjenskape. Utstyr fra samme tid, tilsvarende det som ble brukt, finnes, og vil kunne stilles ut for å vise arbeidsforholdene.

Det vil også være mulig å dokumentere de gamle arbeidsprosessene i mørkerommet, og vise dette i en video som kan spilles av på en skjerm i tilknytning til redaksjonslokalene. Samme skjerm vil kunne benyttes til å vise andre klipp fra videodokumentasjonen.

DET HASTER

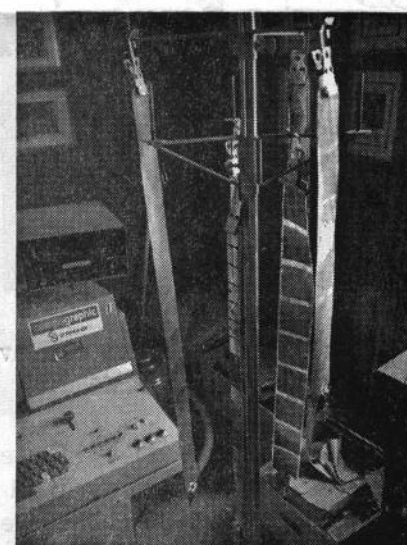
All ære til dugnadsgjengen som har gjort — og fortsatt gjør en uvurderlig innsats for å holde de gamle maskinene i første etasje i funksjonsdyktig stand. Dette gjør at det hvert år kan trykkes en ny museumsavis. Det er å håpe at museets eiere nå fatter de nødvendige beslutninger for også å få satt i stand de lokalene hvor teksten til avisen ble skrevet, og økonomien håndtert. Det begynner å haste med dette arbeidet.

Gis det klarsignal til arbeidet, og stilles et minimum av midler til rådighet, bør det ikke skorte på dugnadsinnsats til dette arbeidet heller.

Jan Erik Øvergård

Pressemuseet

Fjell-Ljom.

I dette hjørnet på bakrommet var det mørkerom. Fortsett er stativet for tørking av film her, som et eksempel på mange av de originale gjenstandene som er bevart. Settemaskinen t.v. på bildet er av nyere dato.

Når du tipper

Husk å gi Pressemuseet Fjell-Ljom grasrotandelen

Org.nr 998 587 611

Bli medlem av

Pressemuseet Fjell-Ljoms Venner

Personlig medlem kr. 250,-
Foreninger, lag kr 750,-
Firmaer, bedrifter kr 1500,-

Innbetaling til kto. 4280.05.29020

Organisasjonsnr. 998 587 611

VENNEFORENINGEN

Er åpen for alle interesserte som vil støtte Pressemuseet Fjell-Ljom på Røros.

Medlemskontingenten går til drift av huset, vedlikehold, strøm og forsikring.

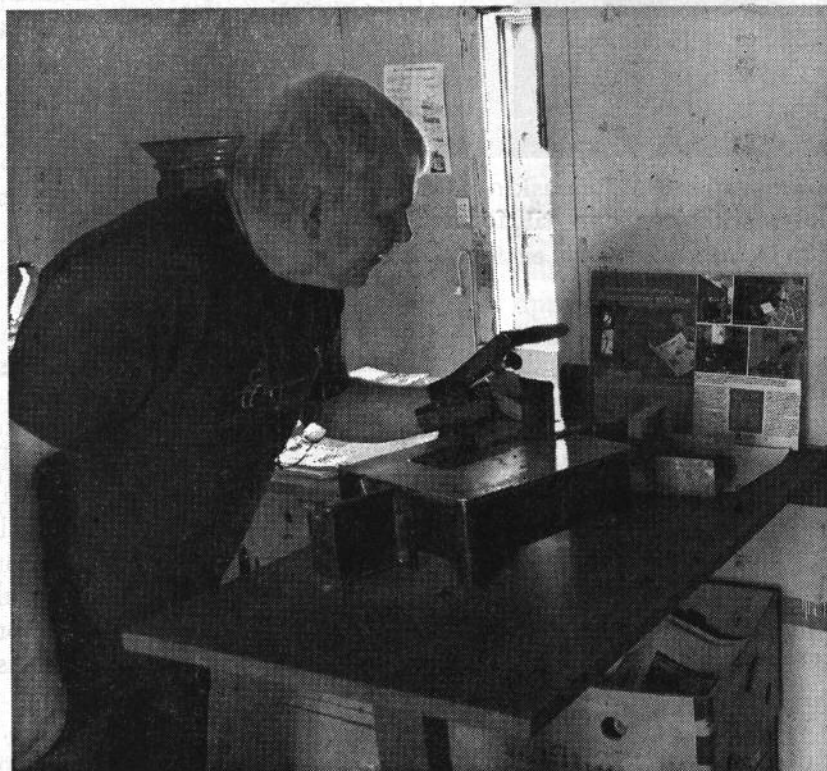
Vårt formål er istandsetting, bevaring og drift av det tidligere Avishuset Fjell-Ljom, samt bidra til at det rundt avishuset bygges opp et museum med gjenstander som viser utvikling knyttet til produksjon i bly.

Besøk vår nettside: www.fjell-ljom.no

Besøk Røros og «Pressemuseet Fjell-Ljom»

— et komplett avishus

Kontakt Rørosmuseum, på tlf. 72 40 61 70

Einar Galaaen har vært både avisbud, regningsbud, kontorassistent, journalist, og redaktør i Fjell-Ljom. Her er han ved den eldste av de bevarte adresseringsmaskinene.

NiLa Grafiske AS
holder til på Autotomta
Du treffer oss på telefon:
90525792 - 90899497
Torgunn og Lars Magne

Trykksaker-profilering -dekor-skilting-kopitjenester

Vi betjener næringsliv - foreningsliv - private kunder
Konkurransedyktige priser
RASK LEVERING

NiLa Grafiske as
Osloveien 14, 7374 Røros — Tlf. 73200588